

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Maximiliani Sandaei E Societate Iesv Doctoris
Theologi Architectura Christiana**

Sandaeus, Maximilianus

Coloniae Agrippinae, 1653

Sermo VI. Calamus Architecti Christiani, Modus & Mediocritas.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46065)

Christi exemplum docet, quod est Regula, Norma, Libella, Amuffis omnium actionum Christianarum.

SERMO VI.

CALAMVS

Architecti Christiani

MODVS ET MEDIOCRITAS.

ARTICULVS I.

Quid sit Calamus Architectonicus. Et quod ejus munus ad Fabricam.

IN Divinis litteris, quando Architectus effigitur, vel uno, vel duplici instrumento lignis representari solet, Funiculo, & Calamo arundineâ, seu Calamo. Cùm Ezechieli cap. XL. offerretur Templum & inspiciendum, & singulorum partium mensuræ ac totius fabricæ symmetria contemplanda, primò dedit se videndum Vir, & funiculus in manu ejus, & Calamus mensuræ in manu ejus, ut inquit Sacer historicus noster. LXX. vertunt, *In manu ejus erat funiculus cementariorum, & Calamus, mensura.* Theodoretus habet, *Calamus & Funiculus ad adificandi usum confectum.* S. Hieronymus autem, *Funiculus erat lineus, sive cementariorum, in manu ejus;* de quo & in Zacharia capite secundo scribitur

scriptum est, quod funiculum habuerit geometricum, ut latitudinem, & longitudinem urbis metiretur. In Novo Testamento, Ioanni Apostolo, Apocalyp. xi. cùm mandaretur, ut tanquam Architecturæ utriusque peritus, metiretur Templum DEI, & Altare, & adorantes in ea, datus est Calamus similis Virgæ, dictumque, *Surge & metire Templum DEI.* Vsum autem tum Calami, tum Funiculi explicant Rabbini in cap. xl. Ezechielis. Vbi R. David Kimchi utrumque instrumentum ad metiendum adhiberi solitum tradit, mox subdens, *Funiculo homo mensurat mensuram magnam in area, aut in profundo: Calamo autem mensuram parvam, qualis est mensura ædificij.* R. Salomô scribit *Calamo* mensurari grossitiem muri, & longitudinem ac latitudinem portarum. Sed de Funiculi usu superius differvimus, & Regulæ adjunximus, vel cum illo convenire ostendimus: superest ergo Calamus.

ARTICULUS II.

MODUS ET MEDIOCRITAS

Quomodo, tanquam Calamus, Architecto Sacro sit usui.

NVNQVAM faciet Architectus Christianus, virtutum parietem rectum, nisi secundum Mediocritatis Calamum, & Modi mensuram illum erigat, ac dimetiatur. Non habet veram Virtutem, quisquis plus aut minus facit, quàm vera virtus postulat: at utrumque Modus corrigit, & Mediocritas: quam virtuti tam conjunctam adnatamque censet Philosophus, ut Virtutem definiat esse Mediocritatem: & commune est illud Theologorum æquè ac Philosophorum pronunciatum:

Oo

Vir-

(a) Arist. I. Ethic. c. 6.

Virtutem consistere in modo ac mediocritate; sive in Medio, duorum extremorum: immò, ut Lyricus cecinit:

Virtus est medium vitiorum utrimque reductum.

Hinc est illud præceptum architectonicum Sapientis Ecclesiastæ: *Noli esse iustus multum: id est, plus æquo & nimis: neque plus sapias quàm necesse est, ne obstupescas: id est, stupidus & insipiens fias.* quasi dicat; ad Iustitiæ, & Sapientitiæ, quæ sunt præcipuæ Aedificii spiritualis partes erigendas, adhibe Calamum Modi ac Mediocritatis. In quo axioma, nomen Iustitiæ, aut ejus concretum, non accipitur solùm pro illa virtute, qua jura proximi servantur, sed pro quavis etiam alia. *Bona quidem est Iustitia, omnisq; virtus, ut differit S. Bernardus, sed quia adhuc infirmi sumus, oportet, ut bona ipsa temperentur, ne forte elationis aut indiscretionis vitium incurramus. Sicut corporeus iste Sol, licet bonus sit, & valde necessarius, tamen fervor ejus, nisi temperatus fuerit, infirmo capiti, & splendor infirmis oculis nocet.* Monet idem mellifluus Doctor in Sententiis suis moralibus, dicto illo Sapientis, quo præscribitur in virtutum exercitio Modus ac Mediocritas, includi illud usurpatum à Magistris morum, *NE QUID NIMIS;* & ut reprimatur fervor pœnitentiæ, aliarumq; virtutum procurio immoderata, ne noceat unitati, & serviat indiscretioni. Quod illustrat exemplo, omnia in corpore humano ad mediocritatem redigentis Medici.

AN dubitas, inquit, inveniri & in anima sanguinis non inutilem abundantiam? Audi Sapientem Medicum, qui & ipsum docet Iustitiæ sanguinem minuendum. Noli, inquit, nimium esse justus. Simile est & istud Apostoli, Ad Rom. XII. Non plus sapere, quàm oportet, sed sapere ad sobrietatem. Cui putat venæ parcendum est, si & justitia & sapientia egent minutione: Quis enim sanguis utilior? Illud tamen memento, nec nimis justum,

(a) Horat. (b) VII. 17. (c) S. Bernard. ser. 4. in Psal. 90.

justum, justum: nec ebriam, ut ita loquar Sapientiam, oportet Sapientiam nominari. Sic nimirum & in sanguine corporis invenire est: ubi excreverit nimis, non jam adferre corpori nutrimentum, sed detrimentum. Quamobrem si delectat peccare adhuc, sanguis vitiosus est, & minuere festinato. Si vis agere pœnitentiam, castigare ut oportet membra, corpus affligere, judicare te metipsum, ut non incidas in manus DEI viventis: justum id quidem, sed ne quid nimis. Alioqui reprimendus est fervor immoderatus, ne noceat unitati, serviatur indiscretioni. Ita S. Bernardus, quod approbant alii Doctores (a) Spirituales, qui illud etiam ingerunt quod est Proverbior. xxiii. Pone Prudentiam tuam MODUM. vel ob hanc causam, quia ut dicitur Ieremiæ XLVIII. Qui plus fecit, quam potuit idcirco perijt. Huc facit paræmia Græcorum, *μετῶν ἀγίστων*: Modus optimus Est Modus in rebus, sunt certi denique fines

Quos ultra citraque nequit consisti rectum.

Hoc adeo verum est, ut Pietati quoque, Religioni, & quibuslibet aliis divinis virtutibus CALAMUS Modicitatis Modice adhiberi debeat. S. Hieronymus sanè, vocat nimis justum, phrasi Sapientis, qui sit in religione superstitiosus, & erga debiles inhumanus. Si quem rigidum, ait, & trucem ad omnia fratrum peccata conspexerit, ut nec in sermone peccati, neque propter naturalem interdum pigritiam moranti det veniam, hunc scito plus justum esse, quam justum est. Nam in humana justitia est fragilitati conditionis hominum non ignoscens. Similiter Isidorus Pelusiota dicit esse nimis iustum, tum qui jus suum nimis rigidè persequitur, tum, qui superstitiosus est, tum, qui exorbitat à medio virtutis. S. Ambrosius arguens Novatianos, homines durissimos, qui certis peccatoribus negabant pœnitentiam,

O O 4 nimis

(a) Dio. Carthus. Ecc. VII. (b) Petrus Blesens. Ser. 16. in hebdom. 5. (c) Horat. Saty. lib. 2. Ode. 10. (d) Lib 16. in Isa. cap. 57. (e) Matth. VII. Nolite judicare. (f) Isid. lib. 3. epist. III. 3. 20. (g) Ambr. lib. 1. de Pœnit. cap. 1.

nimis justos esse voluisse ostendit, atque exorbitasse, quod non admoverent Calamum Moderationis ad virtutis structuram. Addit autem, propè omnium pulcherrimam virtutem esse Moderationem: quum Virtutum ille finis sit maximus qui plurimorum spectat profectum. Quod confirmat exemplo DEI, & Christi Domini ovem lassam vehentis, non abijcientis. Tandem verò concludit: debet Iustitiam temperare Moderatio.

E contrario, *Noli esse nimis justus*, quidam interpretantur: noli esse nimis levis, mollis, placidus, nimis bonus, ut omnia peccata dissimules, & nullis resistas. Ita ferè Chaldaeus, & Hebræi in Midras, ac R. Haccados, & in exemplum adducunt Saulem, nimis justum seu bonum, quum pepercit Agag, & melioribus armentis, contra præceptum DEI, 1. Reg. 15. 8. Ideoque de regno & vita deturbatus fuit. Sed universim Ecclesiastes sancit, Calamum mediocritatis & modi esse adhibendum in iustitia, tum propriè dicta, tum generatim accepta, nimirum in omni virtute. Sic Sapientissimi Interpretes, inter quos Gregorius Nazianzenus, in *Distichis*. qui hoc inde sumit monitum: *Cave, ne vel nimis rigidam Iustitiam, vel incurvam, vel versutam prudentiam habeas. Optimus enim omnibus in rebus est Modus. Animi perfidiam rege, ne alioquin à fortitudine ad demeritatem desciscat.* Idem in Oratione xxvi. sic præcipit. *Ne magnoperè justus sis, nec supra modum Sapiens. Par enim Iustitia, & Sapientia detrimētum adfert, acris tam in act:one, quam in sermone animi impetus, à bono nempe & à virtute propter excessum excidens.*

VIRTUTEM defectus & excessus per aequè labefactant, nō siccus, nec Regulam additio aliqua aut detractio. Nemo igitur sapientior sit, quàm conveniat, nec Lege exactior, nec Luce splendidior, nec Norma rector, nec Præcepto
divino

divino sublimior. Id verò qua tandem ratione consequemur? Nempe, si modesti & compositi esse curemus: naturæ Leges cõprobemus, Ratione ducem sequamur, ordinem & Disciplinam non aspernemur. (a) Eiusdem est carmen.

In medio porro VIRTUS est fixa malorum,

Haud secus ac spinas inter rosa mollis acutas.

Itaque si Sapiens velis esse Architectus, (b)

MENSURAM serva. MODUS in re est optimus omni.

(a) Nazianz. in precept. de Virg. (b) Hesiodus.

ARTICULUS III.

CALAMVS

ΤΟ ΠΡΕΠΟΝ. *Decorum.*

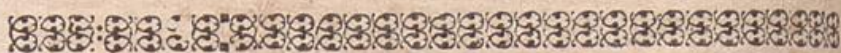
EODEM jure cum superioribus, Calamum Architectonicum rectè dixeris, illud à Græcis usurpatum, τὸ πρέπον, à Latinis, *Decorum*. Quo si metirentur homines virtutis studiosi, siue actiones omnes suas, siue vitæ totius processum, nihil nisi rectum, æquale, concinnum-que fieret, τὸ πρέπον enim, veluti *Calamus*, operationibus humanis admotum, facit, ut quælibet suo ordine, tempore, modo, intensione constituentur. Ut alius sit vultus domini, alius servi: alius senis, alius juvenis: ut alii sint virorum, alii fæminarum habitus. Hoc monemur, non quæ conveniunt militibus, convenire Ecclesiasticis: non quæ secularibus, esse consentanea Religiosis: Hoc suggeritur, ut non quilibet cuilibet imperetur.

— *ne fortè seniles*

Mandentur iuveni partes, pueroq; viriles.

deni-

denique, Decorum quicquid in act: onibus humanis honestum videtur, quicquid pulchrum, quicquid probabile, ostendit ac promovet. Nam id Sapientes volunt esse Decorum vt monet M. Tullius, 1. de officiis, quod ita naturæ consentaneum est, ut in eo modèratio & temperantia appareat; cum specie quadam liberali.

NOTÆ,

CALAMUS cum sit frutex aquaticus, ex quo varia res fiunt, diuersa significat. 1. Instrumentum scriptorium, quod antiquitus ex arundine consiciebatur. Martialis in distichis.

Dactylartus calamos habiles Memphitica tellus

Texantur reliqua tecta palude tibi

2. Sagittam. Plin. lib. 16. Calamis populi Orientis bella confiniunt. Virgil. Eccl. 3.

—— Cùm Daphnidis arcum

Fregisti, & Calamos ——

3. Fistulam. Virg. Edo. 5.

Nec calamis solùm equi paras, sed voce Magistrum.

Eccl. 3.

Pan primus calamos cera conjungere plures

Instituit. ——

4. Instrumentum piscatorium, cui hamus longo filo alligatur, ad capiendos pisces. 5. Instrumentum aucupis visco illitum capiendis piscibus idoneum. Martialis.

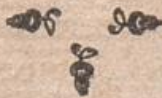
Galbula decipitur calamis, & retibus ales.

6. Stipitem, vel baculum teretem & fistulosum. Sic vitium & arborum calamos dicimus, quorum etiam num magnus usus est in Italia, ubi vites cannis, arundinibus, seu calamis alligantur, & sustentantur.

7. Speciem aromatis. Vnde dicitur, Calamus aromaticus, calamus odoratus, Acorus. de quo Dioscorides, Junius & alii. 8. Instrumentum Architectonicum, ad mensurandum aptum. communiter est vi. cubitorum & palmi. Nominatur in Sacra-Scriptura, ubi de Templo, & dicitur calamus mensuræ, Ezechielis xl. ver. 3. Ecco vir & funiculus lineæ

lineus in manu eius: & Calamus mensuræ in manu eius. Hebraicè, ubi Latinus habet Calamus, est כֶּנֶף chene, ut notat Vilalpandus, Tom. 2. lib. 3. cap. 8. qui addit, eandem Hebraicam vocem usurpari vulgo ab Italis, dicentibus canna, & Gallis, quibus est canne, Hispanis quoque, qui pronuntiant canna. Vocatur autem hac longitudinum mensura canna, ut mox subiungit, quia longitudine cylindricâ formâ cannam refert: deinde, qui cubitis ac palmis distincta cum esset, calamini nodos imitabatur. Huius modi Calami formam, preciosamq; materiam expressit Apocalyps xx. 15. Ioannes Euang. Et qui loquebatur habebat mensuram arundineam auream; alii legunt, Calamum aureum: nonnulli, mensuram, arundinem auream; voce auream, indicans materiam ex qua confecta erat; nomine arundineam, denotans formam, quod esset arundini similis. Adde, colorem aureum non esse valde dissimilem arundineo. Hanc arundinem Aretas in Apocalyps. tradit fuisse geometricam, illis nimirum similem quibus terram dimetiuntur geometra. At fuisse instrumentum fabricæ & architectonicum colligitur ex Apocalyp. xi. 1. ubi Ioannes eiusmodi mensuram similem virgæ, nempe, arundinea fuisse scribit: Datus est mihi Calamus similis Virgæ & dictum est mihi surge, & metire Templum DEI.

AUCTORES consulantur. Richardus in Explanacione Templi Ezechielis. Franciscus Ribera Opere de Templo, & in Apocalyps. ibidemque Blasius Viegas. Alcazar, Cornelius; & hic quoque in lib. Reg. & Ezechielis 40. Ioannes de Pineda Lib. de reb. Salomonis, ubi de Templo. Ioan. Baptista Villalpandus Tom 2. Explanacionum in Ezechiel. lib. 3. cap. quod est totum de Funiculo & Calamo mensura in vniuersum. Vbi inter cetera docet, Calamum, Funiculum; Perpendicularum in Sacra-Scriptura, aut adificandi, aut evertendi adificii Symbola esse. per totum autem opus passim de Calamo Architectonico varia tradit, & usum demonstrat. Libro tertio citato cap. xxxi. Calami iustam mensuram subducit accurratè. Cap. xxxix. docet Calami, qui sex est cubitorum & palmi, usum esse maximum. Premiserat cap. xvii. Calamum totius Templi adificati modulum esse. Vbi etiam, quomodo sit constituendus Calamus demonstrat.

SERMO